бойчукізму в графіці з числа київської групи відзначалася сама Налепінська-Бойчук. Художниця брала участь в усіх названих вище зарубіжних виставках, де показували свої твори її учні — Сахновська та Рубан, і, крім того, ще у дев'яти: 1930 року — у Відні, Лондоні, Берліні, Венеції, Стокгольмі; 1931 — у Празі, Цюріху; 1932 — Кенігсберзі, 1933 — Токіо⁸². Як правило, експонувалися речі, створені раніше, як, наприклад, «Перед іспитом» — у Стокгольмі⁸³, грошові знаки — у Львові⁸⁴ тощо, які вже набули визнання. П. Ковжун з цього приводу писав: «С. Наліпинська займає перше місце поміж українськими граверами, репрезентуючи там (на міжнародних виставках — Π .С.) наше сучасне мистецтво гравюри. Її твори відомі чи не у цілому світі завдяки їх високій якості, бо під час вистав вони займали перше місце у мистецькій і щоденній пресі. У кожному разі значно більше відомі, як на жаль ... у нас»⁸⁵.

Так, Ковжун мав рацію: після блискучих виступів представників школи С. Налепінської-Бойчук на виставках 1927 — 1929 років у себе в країні та цілеспрямованої кампанії, спрямованої на дискредитацію бойчукізму в 1929 — 1930 роках, поле їхньої виставкової діяльності перемістилося на безмежні закордонні простори, де вони знаходили все нових і нових прихильників. У себе в країні, де розпочався наступ на бойчукізм, твори Налепінської-Бойчук вже демонструвалися мало: 1930 року — на виставці «Мистецтво Радянської України» в Харкові, 1931 і 1932 — на виставках художників України, Азербайджану, Вірменії у Москві та 1932 — на V Всеукраїнській виставці у Харкові.

Відома партійна постанова 1932 року «Про перебудову літературно-художніх організацій» не додала ентузіазму. Мистецтво все більше підпадало під суворе централізоване підпорядкування, зокрема з питання національної специфіки. А вихід за межі офіційно визначених рамок «національної форми» починав розглядатися як «буржуазний націоналізм». Налепінська-Бойчук переживає творчу депресію, її активність в мистецтві графіки падає.

Графічна школа Івана Падалки

Другим визначним мистецьким осередком в Україні 1920-х років після Києва, де в підготовці художників-графіків втілювались принципи бойчукізму, став Харків. Провідником цих ідей був один із представників того єдиного випуску Української Академії мистецтва 1922 року, який склали учні Михайла Бойчука, — Іван Падалка. За прикладом Софії Налепінської-Бойчук він звернувся до гравюри як мистецтва, що мало в Україні свої давні самобутні традиції.

Іван Іванович Падалка (1894 — 1937) походив з багатодітної селянської родини з села Жорнокльови Золотоніського повіту на Полтавщині (тепер Драбівський район Черкаської області), де ледве зводили кінці з кінцями. Як відзначав П. Ковжун, на виховання Падалки як митця мали вплив «три покоління української мистецької думки», тобто Опанас Сластіон в художньопромисловій керамічній школі імені М.В. Гоголя у Миргороді, куди він вступив 1909 року, потім Федір Кричевський у Київському художньому училищі, учнем якого він став восени 1913 року, і, нарешті, Михайло Бойчук в Українській академії мистецтва, котрий «дав йому нові мистецькі думки, які здобув сам на основі осягів Заходу» 86. Потім Падалка писав, що завдяки Бойчуку, в майстерні якого він навчався від часу її створення і до випуску 1922 року, речі, що були для нього незрозумілими, музейними, стали живими й доступними ^{87} .

Ще навчаючись в Академії, Падалка співпрацював з різними видавництвами. Разом з Тимком Бойчуком ілюстрував збірник оповідань «Барвінок», про що йшлося у третьому розділі. Суто народне замилування орнаментикою проглядає у віньєтці на обкладинці до повісті І. Франка «Великий шум», виконаній Падалкою того ж 1919 року для видавництва «Сіяч» у Черкасах, філія якого знаходилася в Києві. А трактування літер на цій обкладинці має чіткі аналогії зі шрифтами давньоруських літописів. Про українську народну вишивку й розпис нагадують обкладинка та ілюстрації Падалки до «Індуських народних казок», що зберігають зв'язок зі стилем модерн.

У жовтні 1922 року Падалка у складі першого і єдиного випуску Української Академії мистецтва отримав диплом художника⁸⁸. Цього ж року

його було призначено завідувачем художнього виховання та виробничої частини Миргородського керамічного технікуму. Але тут він пробув недовго і переїхав до Межигір'я, де працювали його друзі-бойчукісти — В. Седляр і О. Павленко. Викладаючи в Межигірському керамічному технікумі, займався агітаційною порцеляною, такою незвичною для всього європейського мистецтва, де показав себе як художник високої художньої культури.

З січня 1925 року Падалка почав працювати у Харківському художньому технікумі. На той час цей навчальний заклад в тодішній столиці України функціонував уже четвертий рік. Створено його було на базі Харківського художнього училища, відкритого 1912 року. І щоб налагодити підготовку фахівців, які б відповідали вимогам нового соціального замовлення, необхідно було перебудувати весь навчальний процес. Технікум переживав період становлення. Згідно з намірами НКО він повинен був формуватись як художньотехнічний заклад вищого типу.

Одним із нововведень було відкриття графічної майстерні. До призначення сюди Падалки, визнаного на той час «знавця українського стилю», навчання вів відомий представник українського авангарду В. Єрмілов. З 1925 року вони працювали разом. Учнями I. Падалки тут були такі відомі потім українські гравери, як О. Довгаль, М. Котляревська, Б. Бланк, М. Фрадкін, І. Хотінок, а також М. Зубарев (Зубар), В. Вовченко, Й. Дайц, С. Йоффе, С. Узунова та ін. Зараз не так просто скласти досить повне уявлення про особливості навчання графіків у Харківському художньому технікумі. Проте деякі цікаві відомості збереглися у листі до Ф. Ернста одного з перших Падалчиних учнів М. Зубаріва (Зубаря). Він писав, що з 1923/24 учбового року навчався у графічній майстерні В. Єрмілова і перебував до 1925 року під його цілковитим впливом, захоплюючись «(з ухилом у лівизну) чисто формальними завданнями, композицією, ритмом, голою технікою

243. Іван Падалка

244. Графічна майстерня Харківського художнього технікуму. Сидять зліва направо: О. Маренков, І. Падалка, В. Єрмілов. Стоять: учні майстерні. Поч. 1930-х

17. М. Бойчук. Архангел Гавриїл. Благовіщення. Поч. 1910-х

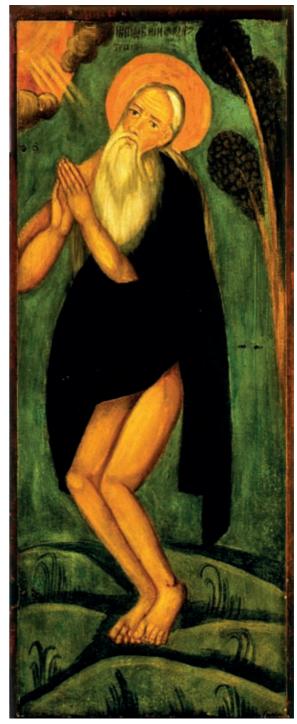

18. М. Бойчук. Ісус Христос. Поч. 1910-х

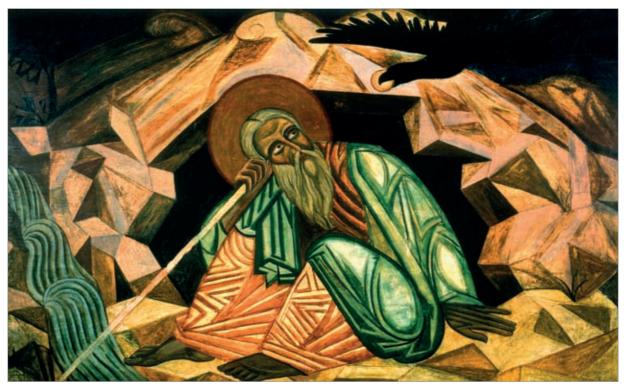
Кольорові ілюстрації

19. М. Бойчук (?). Святий Йоан Златоуст. Поч. 1910-x

20. М. Бойчук (?). Святий Онуфрій. Поч. 1910-x

21. М. Бойчук (?). Пророк Ілля. Поч. 1910-х

22. Й. Кондзелевич. Тайна вечеря. Кін. XVII ст.